

مباحث حقوقی در پرستاری و مراقبت از بیماران سخت درمان

دکتر سعادتیان مهر

به نام ایزد منان

با حمد و سپاس از خدای متعال مبحث این دوره با عنوان
**حقوق مددجو (بیمار) ، قوانین کشورهای
مختلف در ارائه مراقبت و بیماری های
سخت درمان را آغاز می کنیم**

در صنف پرستاران با توجه به طبیعت این شغل، اولین هدف آن کمک به حفظ سلامت جامعه است. به همین دلیل، عرضه‌کنندگان این خدمت و حتی کسانی که از این خدمات بهره‌مند می‌شوند که با عنوان «مددجو» از آنها نام برده می‌شود،

بیمار: کسی که خود را به ارائه دهنده خدمت جهت دریافت خدمات بهداشتی درمانی معرفی می‌کند

• حقوق: مجموعه قواعد و مقررات حاکم بر یک جامعه که امتیازات و اختیارات خاصی را برای افراد به رسمیت می‌شناسد

پرستار کیست و پرستاری یعنی چه؟
آیین نامه تأسیس مرکز مشاوره و ارائه خدمات پرستاری
مصوب ۲۶ مردادماه ۱۳۷۸ وزارت بهداشت، درمان و
آموزش پزشکی در بند الف ماده ۳، پرستاری
رابدین شرح تعریف کرده است: «پرستاری عبارتست از
کمک به فرد سالم یا بیمار در انجام آن دسته از فعالیت
هایی که سبب حفظ و ارتقای سلامتی گردد به نحوی که
اگر فرد، توانایی، اراده و یا آگاهی لازم را داشت،
میتوانست آن فعالیتها را بدون کمک انجام دهد

همچنین در بند ب ماده ۳ آییننامه تأسیس مرکز مشاوره و ارائه خدمات پرستاری به شرح ذیل به تعریف پرستار پرداخته است:

«پرستار به فردی اطلاق میشود که دوره آموزشی پرستاری (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) را طبق ضوابط شورای عالی برنامه ریزی آموزش عالی در یکی از دانشکده های مصوب شورای گسترش دانشگاهها و یا دانشکدههای معتبر خارجی طی نموده و مدرک تحصیلی او به تأیید اداره کل فارغ التحصیلان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رسیده باشد.»

حقوق بیمار همان انتظاراتی است که او از مؤسسات خدمات بهداشتی و درمانی دارد؛
یعنی هر بیمار بدون در نظر گرفتن سن، جنس، نژاد و ...
حق آگاهی، احترام، حفظ حریم شخصی، دریافت مراقبت و درمان صحیح، محافظت و اعتراض را دارد
و وظیفه پرستار هم ارائه خدمات تخصصی با رعایت حقوق مذکور است.

مسئولیت پرستاران

- الف - مسئولیت اخلاقی
- ب - مسئولیت قانونی (حقوقی)

مسئولیت قانونی

- ۱- مسئولیت انتظامی
- ۲- مسئولیت مدنی
- ۳- مسئولیت کیفری

ماهیت تعهدات پرستاران

منشأ مسئولیت های پرستار، تراضی او با بیمار (اعم از پذیرش قرارداد مراقبت و یا رضایت ضمنی به فرایند پرستاری مانند اقدامات و افعال او در محیط بیمارستان مانند شروع به مراقبت از بیمار یا انجام تزریقات و...) است مگر موارد استثنائی مانند اورژانس.

حقوقدانان برای حل این مسأله که موضوع تعهد چیست آن را
به دو نوع تعهد تقسیم نموده اند

۱- تعهد به نتیجه

شخص، تعهدی را بر عهده می‌گیرد و التزام می‌دهد که حتماً
نتیجه حاصل شود. در این موارد رسیدن به نتیجه بر عهده
متعهد است

۲- تعهد به وسیله

شخص متعهد می‌شود تمام اقدامات لازم را برای حصول نتیجه
انجام دهد در این صورت متعهد اگر به تعهدش عمل کرد و

نتیجه حاصل نشد مسئول نیست. دوره مقدماتی مراقبتهای تسکینی در بیماریهای سخت درمان - زمستان ۱۳۹۸

تعریفی که از سمت مجمع پرستاران کانادا C.N.A ارائه شده است می‌توان پرستاری را این گونه توصیف نمود حرفه‌ی پرستاری متناسب با نیاز جامعه پدید آمده و ایده آل‌هایی را در ارتباط با سلامت انسان در طول زندگی خود در نظر دارد. در واقع پرستاران در رشته‌ی پرستاری تلاش به پیشبرد، حفظ و یا بازگردانی سلامت افراد و حتی پیشگیری از بروز بیماری‌های مختلف و تسکین دادن دردها دارند.

پرستاری در تقسیم بندی‌های علمی، هم‌ارز با دکتر یا پزشک قرار می‌گیرد چرا که هم‌سبب می‌شود تا تلاش‌های دکتر و تجویزهای او به ثمر بنشیند و هم به دلیل اینکه بیشترین ارتباط را با بیمار در بیمارستان دارد، نحوه‌ی برخورد او جلوه‌ای از عملکرد بیمارستان است. و در بیمارستان‌ها، کلینیک‌ها، پاراکلینیک دولتی و خصوصی و یا در دانشگاه‌ها مشغول به کار شوند. حتی پرستاری در بیمارستان به واحدهای مختلف اورژانس، اطفال، اتاق عمل، ICU، CCU و داخلی و جراحی تقسیم بندی می‌گردد.

شغل پرستاری جزء مشاغل سخت و طاقت فرسا محسوب می شود و دشواری ها و خستگی های بسیاری را به همراه دارد، اما منطقی ترین اصل پرستار شدن، درک مسئولیت های قانونی در حیطه کاری یک پرستار است. اشتباه در درک این مسئولیت ها و دفاع غیرمؤثر در شرایط خاص، نتیجه اش قرار گرفتن در معرض عوارض قانونی است. قانون در حرفه پرستاری بیش از هر چیز، به سلامت جامعه تاکید دارد.

اهداف اصلی حقوق پرستاران عبارت‌اند از:

حفظ، تثبیت و نگهداری فرهنگ‌ها و ارزش‌های مرتبط با پرستاری و در عین حال، حمایت از حقوق افراد در مواجهه با خدمات مرتبط با پرستاری و متقابلاً حمایت از پرستارها در برابر حقوقی که در جامعه دارند. این حقوق و مسئولیت‌ها باید با قانون اساسی منطبق باشد.

در بررسی‌های بیمارستان‌ها، وزارت بهداشت و سازمان نظام پزشکی یا سازمان نظام پرستاری **۱۱ شکایت رایج** مشخص شدند که به ترتیب عبارت‌اند از: *سقوط بیمار از تخت - *تزریق اشتباه دارو در ورید بیمار *قصور و سهل‌انگاری در انجام وظیفه *تجویز یا تزریق دارو بدون مجوز پزشک - *تزریق دارو در شریان یا در محلی که سبب آسیب اعصاب محیطی شود *گذاشتن کاتر داخل ورید به مدت طولانی - *تهدید یا ضرب و جرح بیمار به خصوص بیماران کودک *همکاری در سقط جنین غیرمجاز پایان دادن به زندگی *بیمار از روی ترحم یا در حقیقت همکاری در قتل‌هایی که به عنوان مرگ سفید پرونده بیمار یا افشای اسرار آنها و خودداری از کمک به مددجویان اورژانسی

توهين يا هتك حرمت.

در اين موارد، قانون و قانونگذار مانند يك شهروند عادي از او حمايت مي كنند. البته چون پرستاران جزء كاركنان دولت محسوب مي شوند، اگر در حين انجام شغل و به سبب انجام وظيفه مورد توهين قرار بگيرند، طبق ماده ۶۰۹ قانون مجازات اسلامي بخش تعزيرات مصوب ۱۳۷۵ مجازات توهين كننده تشديد مي شود.

اگر پزشكي در مواجهه با پرستاران دچار تخلفي شود كه موارد اين اتفاق را نيز سازمان نظام پزشكي مشخص کرده كه يكي از موارد آن عدم رعايت نظامات پزشكي يا عرف پزشكي است كه مسلمانان پرستار به عنوان يك شاكي مي توان در سازمان نظام پزشكي متقاضی حقوق خود باشد.

زمانی که پرستار از انجام وظایف محوله کوتاهی کند، مرتکب قصور می‌شود.

اثبات عمدی یا سهوی بودن این کوتاهی

چنانچه بیمار به این دلیل (قصور پرستار) فوت کند یا دچار نقص عضو یا هر زیان دیگری شود، پرستار در برابر قانون و قانونگذار باید مانند یک مجرم پاسخگو باشد. اما زمانی که پرستار هیچ سوءنیتی نداشته و به دلیل خستگی ناشی از کار زیاد مرتکب اشتباه و قصوری شود، قانونگذار این موارد را در نظر می‌گیرد. در قانون مجازات اسلامی مباحث دیات را داریم که اگر پرستار بر اثر قصور، سبب خسارت جانی بیمار شود، چگونه باید به آن رسیدگی شود.

ضمانت‌های اجرایی ناشی از اعمال و رفتار اشتباه پرستاران

این ضمانت‌های اجرایی در ۲ بخش قابل بررسی هستند که قسمت اول آن ضمانت‌های ناشی از اعمال و رفتارهایی که ناشی از قصور پرستاران است و صرفاً ممکن است واجد مسئولیت مدنی باشد؛ یعنی خساراتی که به بیمار وارد شده و فرضاً بیمار مجبور است به علت قصور پرستار، چند روزی بیشتر در بیمارستان بماند و طبیعتاً متقبل هزینه‌هایی اضافی شده است. در این مورد، بیمار می‌تواند علیه پرستار دادخواستی تهیه کند و اگر قانون حکم کند، پرستار مکلف به جبران خسارات مدنی وارده به بیمار است. این موارد در بحث قوانین عام هستند.

بخش دوم، با ضمانت‌های اجرایی انتظامی مواجه می‌شویم. این ضمانت‌ها همان واکنش‌هایی هستند که در قبال تخلف، یعنی رعایت نکردن مقررات صنفی، ایجاد می‌شوند و فقط به صنف پرستاران مربوط است و افراد معمولی جزء آن قرار نمی‌گیرند. در این مورد، باید به قانونی که در ارتباط با پزشکان به تصویب رسیده است اشاره کرد؛ یعنی قانون سازمان نظام پزشکی مصوب ۱۳۸۳/۱/۱۹ در این قانون به طور صریح به تخلفات پرستاران اشاره شده و ضمانت اجرای آن تخلفات نیز پیش‌بینی شده است. برای مثال، افشای اسرار بیمار و استفاده نکردن از ابزار و تجهیزات مناسب در مواد ۴ و ۵ این قانون مطرح شده‌اند. شدت این مجازات‌ها از تذکر شفاهی و کتبی شروع می‌شود و تا اخراج از محل کار را دربرمی‌گیرد.

تخلف و جرایم پرستاران در صلاحیت کدام محاکم است؟

اگر مقصود صرفاً جرایمی باشد که پرستاران مرتکب می‌شوند (یعنی یک پرستار آنچه را در قانون مجازات اسلامی به عنوان عمل ممنوعه محسوب می‌شود، انجام دهد) اصولاً در محاکم عمومی جزایی به آن رسیدگی می‌شود، اما تحقیق و بررسی آن به عهده دادسرای عمومی و انقلاب محلی است که جرم در آن واقع شده است. البته رئیس قوه قضاییه برای سهولت در دادرسی و تخصصی شدن آن، یک دادسرای ویژه برای تخلفات پزشکی در تهران تشکیل داده است، اما در شهرستان‌ها مانند جرایم معمولی به آنها رسیدگی می‌شد، البته متناسب با نوع جرم. همچنین با توجه به شکایتی که از پرستار می‌شود یا گزارشی که علیه پرستار داده می‌شود و حتی شکایتی که وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی ممکن است از پرستار مطرح کنند، تخلفات پرستاران در هیات‌های بدوی انتظامی پزشکی با بررسی کامل و به اسناد قانون مصوب ۱۳۸۳ بررسی می‌شوند. رأی که این هیات‌ها صادر می‌کنند، از زمان ابلاغ تا ۲۰ روز قابل اعتراض است. این اعتراض در هیات‌های تجدید نظر انتظامی قابل بررسی است.

افزایش آگاهی ها باعث می شود •

- * کارکنان پرستاری در چهار چوب قانون و شرح وظائف عمل نمایند •
- * اطمینان بیشتری به فعالیت های خود داشته باشند •
- * در صورتیکه به مراجع حقوقی و قضایی احضار شوند نحوه برخورد با قانون را بدانند •
- * باعث افزایش کیفیت در مراقبت خواهد شد